

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Горголь В.П. «Формування естетичної культури майбутніх хореографів у професійній підготовці в закладах вищої освіти» подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Актуальність звернення здобувача до проблеми формування естетичної культури майбутнього хореографа не викликає сумніву з кількох причин. *По-перше*, модернізація сучасної вищої освіти висуває нові вимоги до художньо-естетичного виховання і розвитку студентів вищих мистецьких навчальних закладів. У цьому зв'язку пошук нових підходів до формування естетичної культури духовної еліти українського суспільства спроможної вирішувати проблеми сьогодення, є актуальним і вчасним. *По-друге*, від рівня сформованості естетичної культури залежить якість естетичного сприймання творів мистецтва взагалі та хореографічного зокрема. *По-третьє*, формування естетичної культури здійснюється на основі методологічного, теоретичного, особистісного, методичного та технологічного рівнів. За такої ситуації підходи до формування естетичної культури та культурних цінностей потребують наукового обґрунтування і відповідати сучасному стану науки. Цьому сприяють нові концепції, погляди, наукові дослідження. *По-четверте*, хореографічне мистецтво комунікативне, передбачає доцільне об'єднання знань, навичок і переживань майбутніх фахівців від різних видів мистецтва. Цей інтегрований контекст закріплюється у свідомості і стимулює особистість до вдосконалення, створення гармонії в різних сферах життєдіяльності, а значить духовного розвитку особистості. *По-п'яте*, в останні роки хореографія набула надзвичайної популярності серед дітей, молоді та дорослого населення. Існує чітко вибудована вертикаль хореографічної освіти, ця діяльність має досить значний вплив на темп і якість фізичного, інтелектуального та естетичного розвитку індивіда. До того ж, своєчасність дослідницького пошуку в даному напрямі визначається відсутністю системних досліджень, недостатньо глибоким вивченням

ефективних умов формування естетичної культури саме у процесі фахової підготовки студентів та невідкладною потребою у розробці дієвого теоретичного й методичного підґрунтя для розв'язання накопичених проблем.

Відомо, що кожне наукове дослідження оцінюється за кінцевими результатами цілеспрямованої діяльності та виконанням загального задуму дослідника, тобто досягненням мети, яка реалізується через призму поставлених завдань. Спробуємо проаналізувати якість їх виконання дисертантом.

Перше завдання представленої до захисту дисертаційної роботи спрямоване на теоретичний аналіз проблеми формування естетичної культури майбутнього хореографа в українському і зарубіжному освітньому просторі. Це завдання розв'язується здобувачем шляхом розгляду таких складових естетичної культури як естетична освіченість, вихованість, розвиненість (рівень розвитку естетичних потреб, почуттів, смаків, ідеалів), підготовленість (методичні вміння та навички). Відтак, цілком логічним і можливим став розгляд хореографічної культури, яка є сферою самореалізації у професії, забезпечує передачу танцювальних традицій та інноваційних практик в культурному й освітньому просторі. Автором справедливо відмічається, що естетичне ставлення до оточуючого світу, до танцю є водночас і духовним, яке виростає на основі добре розвиненої чуттєвості. Висловлюється цілком справедлива думка про те, що в хореографічній культурі естетична форма ретранслюється у контекст естетики танцю. Вона спрямовує діяльність майбутнього хореографа до цього виду мистецтва, який інтегрує у своєму змісті художній рух, музику, елементи образотворчого мистецтва, театралізацію.

Окрім зазначеного, варто наголосити й на тому що, розкриваючи специфіку формування естетичної культури майбутніх хореографів автор спирається на сутнісні характеристики таких глибоко філософських, культурологічних понять як естетичний світогляд, естетична свідомість, естетична потреба, естетичний смак, естетичний ідеал, що посилює методологічний аспект даної роботи.

Бачиться суттєвим той факт, що в дисертації професійна підготовка майбутнього хореографа цілком слушно визначається як складна динамічна система, що складається із загальної гуманітарної, фахової, психолого-педагогічної, практичної складових і спрямована на формування спектру професійних компетентностей, унормованих Стандартом вищої освіти зі спеціальності 024 Хореографія, галузі знань 02 Культура і мистецтво та освітньо-професійними програмами, що реалізуються у закладах вищої освіти.

Яскравим прикладом професіоналізму у вияві сутності окресленого феномену є виокремлення автором двох концептуальних підходів до розуміння естетичної культури особистості: перший ґрунтується на естетичній свідомості, другий – на естетичній компетентності. Дотримання дисертантом особливо другої позиції, яка зумовлена сучасною парадигмою професійної підготовки майбутніх хореографів у закладах вищої освіти, є свідченням сучасності та вагомості вдумливих міркувань автора дослідження.

Важливим для вітчизняної теорії та практики навчання і виховання є висвітлення дисертантом зарубіжного досвіду підготовки майбутніх хореографів у різних країнах (США, Велика Британія, Італія, Греція, Німеччина, Норвегія, Литва, Китай та ін.). При цьому в роботі акцентується увага на позитивних освітніх практиках розвитку естетичної культури, робиться висновок про те, що вивчення зарубіжного досвіду свідчить про сталі традиції та інноваційні процеси у змісті, формах і методах викладання, спрямованих на формування естетичної культури індивіда.

Виконання *другого завдання* здійснювалося за рахунок з'ясування автором змістового наповнення естетичної культури майбутнього хореографа та її структури у відповідності до вимог освітньо-професійної програми за даною спеціальністю. Бачиться особливо суттєвим розуміння дисертантом естетичної культури як інтегративної, динамічної, відкритої професійно-особистісної властивості фахівця, системоутворювальним компонентом якої є естетична емоційна спрямованість. Вона мотивує усвідомлення естетичних цінностей-

смислів, естетичний саморозвиток, набуття естетичної компетентності та виявляється в багатоаспектній практичній діяльності. Позитивно оцінюємо той факт, що зміст і структура естетичної культури майбутніх хореографів розглядається дисертантом з проекцією на педагогів мистецьких дисциплін, а також у контексті різних видів загальнолюдської культури – художньої, педагогічної, родинно-побутової, духовної та ін. З огляду на очевидну значущість досліджуваного феномена наголошується, що формування естетичної культури передбачає системний підхід і вимагає поєднання двох генералізованих здібностей – творчої та естетичної (на основі професійних навичок). Дисертант переконливо і справедливо доводить, що естетична культура є інтегрованою особистісною якістю яка виявляється у сформованості естетичних смаків, естетичного сприймання навколишнього середовища і процесу хореографічної діяльності. Такий підхід дав можливість дисертанту прийти до висновку, що структура естетичної культури охоплює аксіологічний, емоційний, когнітивно-рефлексивний і праксеологічний компоненти, що відображено в таблиці 1.1. (с.85). Вони взаємопов'язані між собою та уможливають цілісно схарактеризувати майбутнього фахівця як особистість і як професіонала, виступають орієнтиром у формуванні його естетичної культури.

Слід підкреслити, що у виявленні сутності окресленого феномену дисертант цілком кваліфіковано акцентує увагу на соціокультурній місії хореографа, який виступає ретранслятором хореографічних традицій національної культури, майстром класичних танцювальних практик, носієм інновацій сучасного хореографічного мистецтва, який характеризується високим рівнем професійної майстерності, власним прикладом впливає на розвиток хореографічної культури учнівської молоді. Таке бачення дало можливість дисертанту зробити висновок щодо професійної підготовки майбутнього хореографа у закладі вищої освіти, яку він трактує як *складну динамічну систему, що складається із загальної гуманітарної, фахової, психолого-педагогічної,*

практичної складових і спрямована на формування спектру професійних компетентностей, що забезпечують успішність подальшої хореографічної виконавської і викладацької діяльності.

Третім завданням дослідження стало окреслення критеріїв, показників та рівнів сформованості естетичної культури майбутніх хореографів. Розробка критеріально-рівневої бази була зумовлена потребою у вивченні як стану сформованості естетичної культури студентів, так і для відслідковування динаміки змін у ході формувального етапу дослідження, перевірки результатів практичної реалізації розробленої організаційно-методичної моделі. Відповідно до, визначених у першому розділі, компонентів естетичної культури майбутніх хореографів (аксіологічного, емоційного, когнітивно-рефлексивного, праксеологічного) дисертантом було виважено розроблено, детально схарактеризовано й покладено в основу діагностичного обстеження критерії означеного феномена - *ціннісно-семантичний, емоційно-гедоністичний, гносеолого-рефлексивний, діяльнісно-естетичний*. До кожного з них ретельно визначено комплекс показників, представлених у таблиці 2.1. (с.93-94), які охоплюють весь спектр якостей та видів діяльності майбутнього хореографа. При диференціації *рівнів* сформованості досліджуваного утворення здобувач спирався на загальноприйняті, у психолого-педагогічних джерелах, методики оцінювання досягнень індивіда і визначив їх як високий, середній, низький.

Заслуговує на схвальну оцінку розв'язання **четвертого завдання**, що спрямоване на обґрунтування педагогічних умов формування естетичної культури майбутніх хореографів у професійній підготовці в закладах вищої освіти. Маємо наголосити, що визначення та сутнісна характеристика педагогічних умов формування названого феномену є одним із важливих досягнень дисертанта. У комплексі вони охоплюють весь спектр заходів для успішного формування естетичної культури майбутнього фахівця. Реалізація *першої педагогічної умови – організація професійної підготовки майбутніх хореографів на засадах партнерської взаємодії, що відповідає природі*

танцювального мистецтва, ґрунтується, насамперед, на естетичному сприйнятті та ціннісному ставленні до хореографічного мистецтва, яке в інтерпретаційному, виконавському плані передбачає, перш за все, діалогічність, інтерактивність виконання, психологічну сумісність, суголосну мотивацію. Принагідно наголосити що, обґрунтовуючи першу педагогічну умову, дослідник спирається на такі стратегічно важливі принципи, як принцип партнерської взаємодії, гуманізації, культуровідповідності, системності та комплексності, прийнятності традицій та інновацій, компетентності, толерантності та ін. Це, з нашої точки зору, сприяло ефективності партнерської співпраці у системі комунікації «викладач – студент», «студент – студент», естетичному сприйняттю та ціннісному ставленню майбутніх фахівців до хореографічного мистецтва,

На засадах проаналізованих та узагальнених праць широкого загалу вчених дисертант переконливо доводить ефективність інтерактивного особистісно-діяльнісного підходу, що дозволило йому соціалізуватися у хореографічному середовищі, інтеріоризувати традиції хореографічного мистецтва у власній діяльності, сформувати емоційну чутливість та рефлексивність індивіда. Цим додатково підтверджується, що діалогічна природа танцю, яка ретранслюється у партнерській взаємодії викладача і студента, є основою формування естетичної культури майбутнього хореографа, що забезпечується добором відповідних форм і методів навчання на основі використання потенціалу формальної, неформальної та інформальної освіти.

Зважаючи на зазначене, є сенс позитивно оцінити запропоновані форми, методи і технології формування естетичної культури, що ґрунтуються на партнерській взаємодії і відповідають природі танцювального мистецтва: *показ танцювальних елементів у парі з викладачем; хореографічні тренінги; методи партнерської педагогіки, що ґрунтуються на партнерській сутності хореографічного мистецтва; технології - інтерактивні, модульні, проблемні; івент-технології, освітні івенти, хореографічний сет, коуч-технології та інші.*

Сутністю другої педагогічної умови обрано *емоційно-естетичне насичення формальної і неформальної професійної підготовки майбутніх хореографів*. Вона передбачає, передусім, синтез педагогічного, хореографічного й естетичного континуумів. Дисертант кваліфіковано розглядає доцільність здійснення емоційно-естетичного насичення змісту, форм, методів професійної підготовки студентів у формальному і неформальному контексті. Бачиться ймовірним позиція автора, щодо проведення ряду ефективних заходів: *методичних семінарів, оновлення змісту фахових дисциплін, (зокрема введення змістового модуля «Естетика танцю»); хореографічних квестів, тренінгів, вебінарів, майстер-класів, науково-практичних конференцій, форумів, онлайн-мостів, онлайн-курсів, ефективної організації самостійної роботи; використання рефлексивно-експліцитного методу, що характеризується спрямованістю на ціннісно-сміслову декодування хореографічного руху, танцювальної композиції; методу комплексного (інтегрованого) впливу мистецтв тощо*. У контексті збагачення змісту фахових дисциплін у підготовці фахівців хореографічної спеціальності, а також активізації неформальної освіти шляхом використання потенціалу музеїв мистецького спрямування, цікавим є застосування *технології музейної педагогіки*.

Третя педагогічна умова формування естетичної культури майбутніх хореографів спрямована на стимулювання різних видів аксіологічно усвідомленої естетичної діяльності майбутніх хореографів. Важливо наголосити, що в сучасних умовах помітного значення набуває ціннісний підхід до педагогічних явищ. Відтак, автором пропонується аксіологічно усвідомлена естетична діяльність хореографів, яка умовно поділяється на *перцептивну, оцінювальну, виконавську, творчу*. Вона передбачає сформованість естетичної культури, крізь призму якої реалізується певний вид діяльності. Вважаємо особливо суттєвим використання цікавих ефективних методів формування естетичної культури майбутніх хореографів. Це, перш за все, *практичний інтенсив*, застосування якого спрямовано на розвиток мотивації, стимулів у

формуванні естетичної культури майбутнього хореографа; *оцінювально-перцептивних дидактичних карт, розвивально-фізіологічні, емотивні, наочні, словесні, рефлексивні, образно-композиційні методи*, що сприяють, насамперед, удосконаленню виконавської техніки з урахуванням естетичної стилістики відповідно до виду танцю, створенню емоціогенних ситуацій, умінню керувати своїми емоціями та виявляти їх у танцювальній техніці тощо. Дисертантом доводиться ефективність застосування *проектних, інтерактивних, творчих, проблемних технологій; технології емпатуерменту* (розширення прав і можливостей) та інших.

Особливу вагомість і цінність представляє матеріал присвячений розробленню та експериментальній перевірці організаційно-методичної моделі формування естетичної культури майбутніх хореографів у їх професійній підготовці. Саме цей сегмент віднесено до *п'ятого завдання* дисертації. Цілком логічним є те, що його розв'язання було спрямовано дисертантом на формування спектру естетичних якостей: мотивів і ціннісних орієнтирів студентів, їх емоційної чутливості, здатності до рефлексії, естетичного сприймання і оцінювання мистецтва танцю в процесі хореографічної діяльності; збагачення естетико-фахових знань, здатності до естетичного сприймання і оцінювання, створення хореографічних композицій відповідно до естетичних норм і т.ін.

Заслуговують позитивної оцінки наукові пошуки дисертанта, згідно з якими в основу номінування моделі формування естетичної культури майбутніх хореографів в закладах вищої освіти дисертантом покладено положення про організаційну діяльність педагога у процесі моделювання процесу і результату навчання шляхом добору відповідного *методичного інструментарію*. Сильною стороною даної роботи є той факт, що змістове наповнення процесу формування досліджуваного утворення під час формувального експерименту забезпечувалось потужним дослідницьким доробком здобувача, реалізацію якого спроектовано на методологічні орієнтири (аксіологічний, культурологічний, особистісно орієнтований, компетентнісний,

праксеологічний); концептуально-послідовні блоки організаційно-методичної моделі (*цільовий, методологічний, операційно-процесуального, діагностичний, результативний*), що мають своє призначення і моделюють процес формування відповідної якості за обґрунтованих педагогічних умов (рис. 2.1); змістові мистецько-педагогічні принципи. Експериментальна перевірка організаційно-методичної моделі відбувалась поетапно, що свідчить про виваженість і послідовність наукових намірів дисертанта. Перший етап підпорядковувався меті формування естетичних якостей і мотивації до вдосконалення естетичної культури на ціннісних засадах (аксіологічний компонент). Другий – передбачав розвиток емоційної чутливості, здатності до отримання естетичної насолоди, вияву естетичної емоційної спрямованості та рефлексії у професійній діяльності, (емоційний та рефлексивно-когнітивний компоненти). Третій – передбачав формування здатності до естетичного сприймання і оцінювання хореографічного мистецтва в цілому, готовності до виконання та створення хореографічних композицій відповідно до естетичних норм (праксеологічний компонент).

Достовірність узагальнених результатів перевірено за t-критерієм Стьюдента, математичним методом за критерієм Пірсона, що засвідчило не випадковість отриманих даних і стало підставою для висновку щодо ефективності розробленої та апробованої організаційно-методичної моделі формування естетичної культури майбутніх хореографів у професійній підготовці в закладах вищої освіти.

Підтримуючи висновки дисертанта, маємо підстави засвідчити статистичну значущість результатів дослідно-експериментальної роботи, які продемонстрували глибоко-продумане управління процесом формування естетичної культури майбутніх хореографів, підтвердили *позитивну динаміку* в рівнях сформованості естетичної культури студентів в експериментальній групі за всіма компонентами, а значить ефективність розробленої та апробованої організаційно-методичної моделі формування естетичної культури майбутніх

хореографів яка є схематичним відображенням пролонгованого у часі процесу формування досліджуваної якості. Заслужують схвалення досить об'ємні, змістові, цікаві та переконливі *додатки*, що свідчать про оригінальність і достовірність проведеної дослідницької роботи. Автореферат відповідає тексту дисертації, а публікації автора відображають основний зміст і положення дисертаційного дослідження.

Отже, мета дослідження досягнута, завдання вирішені, що підтверджено загальними висновками. Грунтовність дисертаційної роботи, її незаперечна актуальність, новизна та практична значущість не викликають жодного сумніву. Проте, для подальших наукових розвідок вважаємо за потрібне висловити наступні дискусійні зауваження і побажання:

1. У тексті дисертації на с.60-73 характеризується досвід підготовки хореографів у різних країнах. Вважаємо, що робота була б ще вагомішою, якби зарубіжний досвід мав більш конкретну зосередженість саме на формуванні естетичної культури майбутніх хореографів і містив відповідні методичні рекомендації для практичного впровадження.

2. Високо оцінюючи доробок здобувача, все ж вважаємо, що дисертація значно виграла б, якби її автор після посилань на думки вчених різних галузей більше вдавався до висвітлення своєї власної позиції, відношення до того чи іншого явища, ідеї.

3. З нашої точки зору було б бажаним обрати одним із показників сформованості естетичної культури майбутніх хореографів таку категорію як «артистизм».

4. Заслужує на схвалення належна увага дослідника до визначення результатів формувального експерименту. Проте, вважаємо, що слушно було б виокремити певні труднощі, не до кінця розв'язані питання та їх причини.

5. Вважаємо, що робота мала б бути дещо меншою за обсягом (235 сторінок основного тексту дещо її перевантажує).

Зазначені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку даної дисертаційної роботи, якій притаманні оригінальність, наукова новизна, практична значущість, високий теоретичний рівень, глибина наукових підходів до визначення педагогічних умов, методичного забезпечення та презентації організаційно-методичної моделі формування естетичної культури майбутніх фахівців.

Вважаємо, що дисертація «Формування естетичної культури майбутніх хореографів у професійній підготовці в закладах вищої освіти» є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. (зі змінами та доповненнями) щодо кандидатських дисертацій, Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» №40 від 12 січня 2017 р. (zareestr. в Міністерстві юстиції України 03.02.2017 р., №155/30023) та іншим інструктивним вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій та паспорту спеціальності, а її автор, Горголь Віталій Петрович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
хорового диригування та теорії і
методики музичної освіти Українського
державного університету
імені Михайла Драгоманова

